

ՏԱԹԵՎԻԿ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ
ԱրՊ համալսարան

ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԵՎ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ՖՈՒՆԿՑԻԱՆԵՐԻ ՍԱՀՄԱՆԱԶԱՏՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ընդունված է ասել, որ իրավունքը, իրավական կարգավորումը իրենցից ներկայացնում են սիստեմային կարգի երևույթներ: Ինչպես և ցանկացած համակարգ, դրանք հանդես են գալիս որպես գործող համակարգեր¹: Դրա համար բավականին արդյունավետ պետք է համարել իրավունքի ուսումնասիրման ֆունկցիոնալ մոտեցումը: Դա ֆունկցիաների համակարգի օգնությամբ հնարավորություն է տալիս սինթեզել երևույթի տարբեր բնութագրերը ամբողջական պատկերի մեջ: Բացի դրանից ֆունկցիոնալ մոտեցումը թույլ է տալիս բացահայտել իրավունքի, որպես որոշակի կառուցվածքի, բովանդակության կազմակերպման սկզբունքները²: Վերջին տարիներին իրավունքի և իրավական կարգավորման ուսումնասիրման ֆունկցիոնալ մոտեցումը էական զարգացում է ստացել: Սակայն գոյություն ունեն մի շարք հարցեր, որոնց վերաբերյալ կան դեռևս լուրջ տարաձայնություններ (օրինակ, իրավական երևույթների վերաբերմամբ ֆունկցիաների հասկացությունը, իրավունքի ֆունկցիաների համակարգը և այլն):

Իրավաբանական գրականության մեջ գոյություն ունեցող տարաձայնությունները իրավունքի ֆունկցիաների էության, նրանց համակարգի և բովանդակության ըմբռնման մեջ զգալի չափով պայմանավորված են նրանով, որ ֆունկցիաները հաճախ առանձնանում են երևույթների տարբեր դասակարգերի նկատմամբ իրենց վերաբերմունքով: Հաճախ խառնվում և նույնացվում են իրավական կարգավորման ֆունկցիաները կամ էլ նույնիսկ ամբողջ իրավաբանական վերնաշենքի և նրա կենտրոնական մասի ֆունկցիաները՝ իրավական նորմերը: Մինչդեռ նման նույնացման համար միշտ էլ, որ կան բավականաչափ հիմքեր: Բնականաբար, իրավունքի և այլ իրավական երևույթների գործունեությունը հակադրել չի կարելի: Իրականության մեջ դրանք օրգանապես փոխկապակցված են: Բայց մի շարք դեպքերում իքնուրույն վերլուծությունն անհրաժեշտ է, քանի որ այն թույլ է տալիս բացահայտել իրավական վերնաշենքի տարբեր մասերի դերը և դրա հիման վրա առանձնացնել և կատարելագործել դրանցից յուրաքանչյուրն իր առանձնահատկությունների հետ համապատասխան³:

Քանի որ իրավունքի և իրավական կարգավորման ֆունկցիաների բնույթը որոշող երևույթները տարբեր են ըստ իրենց ընդհանրության (կոնկրետ՝ հասարակական հարաբերությունները, հասարակական կյանքը, հասարակությունը), տարբեր պետք է լինեն նաև համապատասխան ֆունկցիաները: Իրավական վերնաշենքն ամբողջությամբ և ամենից առաջ նրա այնպիսի կարևորագույն բաղադրիչները, ինչպի-

սիք են իրավական կարգավորումը և իրավունքը, հասարակության նկատմամբ կատարում են միասնական ֆունկցիա: Այդպիսի ֆունկցիան կարող է կոչվել իրավունքի, իրավական կարգավորման և իրավաբանական վերնաշենքի այլ մասերի համասոցիալական կամ կառավարչական ֆունկցիա:

«Համասոցիալական ֆունկցիա» հասկացությունը արտացոլում է այն փոխադարձ կապը, որը որոշում է մեկ համակարգի (իրավաբանական վերնաշենքի) ներառման կարգը մյուս ավելի ընդհանուր համակարգի (հասարակության) մեջ: Իրականում տվյալ ֆունկցիան կարող է բնութագրված լինել միայն նրա «մասնատման», կոնկրետացման արդյունքում: Ներկայումս նշվում է կոնկրետացման երկու հիմնական ուղղություն: Դրանցից մեկը կապված է հասարակական հարաբերությունները որպես ամբողջություն ընդունելու հետ, որի վերաբերյալ պետք է առանձնացնել իրավունքի ֆունկցիաները: Հենց այդ ասպեկտով էլ տրվում են «իրավունքի ֆունկցիա» հասկացության սահմանումները: Այդպես՝ Լ.Ի Սպիրիդոնովը իրավունքի ֆունկցիաների տակ հասկանում է մարդկանց վարքի վրա ներգործության ուղղությունները սուբյեկտների սոցիալապես նշանակություն ունեցող գործունեության նախադրյալների նորմատիվ ամրապնդման և պահպանման ճանապարհով⁴: Տ.Վ. Ռադկոն գտնում է, որ «իրավունքի ֆունկցիան հասարակական հարաբերությունների վրա ներգործության այնպիսի ուղղություն է, որի իրականացման կարիքն առաջացնում է իրավունքի, որպես սոցիալական երևույթի, իրականացման անհրաժեշտությունը»⁵: Վ.Ն. Խրոպանյուկի կարծիքով «իրավունքի ֆունկցիաները հասարակական հարաբերությունների վրա, մարդկանց վարքի վրա նրա ներգործության հիմնական ուղղություններն են»⁶: Ըստ Զ.Հակոբյանի՝ «ֆունկցիաների տակ հարկ է հասկանալ հասարակական հարաբերությունների վրա դրա ներգործության հիմնական ուղղությունները, որոնք արտացոլում են հասարակական կյանքում իրավունքի ծառայողական նշանակությունն ու հանդես են գալիս որպես դրա էության դրսևորում»:

Ընդհանրացնելով իրավունքի ֆունկցիաների նշված սահմանումները՝ կարելի ասել հետևյալը. եթե իրավունքի ֆունկցիա ասելով հասկանանք միայն նրա սոցիալական նշանակությունը/դերը/, ապա նման հասկացությունը կկրի չափազանց ընդհանուր բնույթ: Իրավունքի ֆունկցիաները միայն⁷ որպես իրավական ներգործության ուղղություն ըմբռնելու դեպքում դրանցից մի քանիսի մեջ նկատի չի առնվում այդ ներգործության ուղղորդիչ պահը:

Թվում է, թե Տ.Ն.Ռադկոյի կողմից այդ հասկացությանը տրված սահմանումը առավել ամբողջական է, քանի որ դրա մեջ է պարունակվում այն նշումը, որն ուղղված է իրականացման գործընթացում իրավունքի սոցիալական նշանակության /դերի/ իրացմանը: Սակայն այն նույնպես, մեր կարծիքով, անթերի չէ: Ամենից առաջ կասկած է առաջացնում «հիմնական ուղղություն» տերմինի օգտագործման նպատակահարմարությունը: Հեղինակը չի առաջարկում «հիմնականի» և «ոչ

հիմնականի» սահմանազատման չափանիշները, և դժվար թե դրանք կարող են առաջարկվել: Ամեն դեպքում պետության ֆունկցիաների նկատմամբ դա չի կարելի կիրառել: Ֆունկցիա է հանդիսանում միայն այն, ինչ ընդունված է համարել հիմնական:

Սակայն նշված սահմանման գլխավոր թերությունը կայանում է նրանում, որ իրավունքի ֆունկցիաների, որպես հասարակական հարաբերությունների վրա ներգործության ուղղությունների, ըմբռնումը անխուսափելիորեն կհանգեցնի իրավունքի ֆունկցիաների հասկացության «նեղացմանը»: Բանն այն է, որ իրավունքի համասոցիալական ֆունկցիայի կոնկրետացման երկրորդ ուղղությունը կապված է իրավունքի այն ֆունկցիաների առկայության ընդունման հետ, որոնք պայմանավորված են հասարակական կյանքի երեք կարևորագույն ոլորտների գոյությամբ՝ տնտեսության, քաղաքականության, գաղափարախոսության: Մասնավորապես տարածում է ստացել քաղաքական և տնտեսական ֆունկցիաների բնութագրումը: Վերջին տարիներին գիտնական իրավաբանները շատ են գրում նաև իրավունքի դաստիարակչական և գաղափարախոսական ֆունկցիաների մասին⁶: Այդ ֆունկցիաները (դրանք ընդունված է անվանել սոցիալական) չի կարելի դիտարկել որպես հասարակական հարաբերությունների վրա ներգործության ուղղություններ, քանի որ դրանց առկայությունը որոշվում է ոչ թե նման ներգործության առանձնահատկություններով, այլ հասարակական կյանքի կառուցվածքի առանձնահատկությամբ: Իրավունքը և այլ իրավական միջոցները հասարակական հարաբերությունների վրա ազդում են միայն երկու՝ դրանց կարգավորման և պահպանման ուղղությամբ, ինչը համապատասխանում է իրավունքի (իրավական կարգավորմանի) կարգավորիչ և պահպանիչ ֆունկցիաներին:

Հետևաբար՝ որպեսզի իրավունքի (իրավական կարգավորման) ֆունկցիայի հասկացությունը տարածքի և հասարակական հարաբերությունների վրա (կարգավորում և պահպանում), և հասարակական կյանքի տարբեր ոլորտների վրա (տնտեսություն, քաղաքականություն, գաղափարախոսություն) նրա ներգործության ուղղությունների բնութագրերը պետք է սահմանափակել այն նշումով, որ ֆունկցիաները հասարակական կյանքի վրա ներգործության ուղղություններն են: Հասարակական կյանքի ոլորտների վրա իրավունքի ներգործության ուղղվածությունից կախված պետք է տարբերել իրավունքի տնտեսական, քաղաքական և գաղափարախոսական ֆունկցիաները:

Բնական է, որ իրավական կարգավորման ֆունկցիաների սահմանումը չպետք է էապես տարբերվի իրավունքի ֆունկցիաների սահմանումից, քանի որ իրավական ներգործության մեջ գլխավորը նրա կարևորագույն օղակի՝ իրավական նորմերի գործունեությունն է:

Իրավունքի և իրավական կարգավորման ֆունկցիաների բովանդակությունը ըստ էության համընկնում է: Հաճախ դժվար է խոսել իրավունքի և իրավական կարգավորման կարգավորիչ և պահպանիչ ֆունկցիաների մասին առանձին: Ինչպես իրավունքը, այդպես էլ իրավական կարգավորումը կատարում է տնտեսական, քաղաքական և

գաղափարախոսական ֆունկցիաներ: Նշված ֆունկցիաների իրականացումն ապահովում են իրավական կարգավորման մեխանիզմի բոլոր տարրերը միասին:

Դրա հետ մեկտեղ մի շարք դեպքերում հնարավոր և անհրաժեշտ է սահմանազատել ու առանձին բնութագրել իրավունքի ֆունկցիաները որպես իրավական վերնաշենքի այլ մասերի ֆունկցիաների և նորմերի ամբողջություն: Դա կարելի է ցույց տալ իրավունքի և իրավական կարգավորման դաստիարակչական և իմացկան ֆունկցիաների օրինակի վրա⁹: Առաջին հերթին պետք է պարզել իրավունքի գաղափարախոսական ֆունկցիայի հետ միաժամանակ նաև հատուկ դաստիարակչական ֆունկցիայի առանձնացման հիմքերը:

Գաղափարախոսական ֆունկցիան օբյեկտիվորեն բնորոշ է հայրենական իրավունքին: Իրավունքն ակտիվորեն օգտագործվում է պետության կողմից գիտական հետազոտությունների (դրանցից ոչ բոլորն են անմիջականորեն կապված քաղաքականության կամ տնտեսության հետ) կարգավորման, դրանց արդյունքների ընդունման համար: Այն անհրաժեշտ է քաղաքացիների կրթության պարտադիր նվազագույնի, կրթության, գիտության և մշակույթի բնագավառներում բոլոր հաստատությունների գործունեության մեջ հայրենական գաղափարախոսության գերիշխման ապահովման համար: Իրավունքն կիրառվում է նաև արվեստի ստեղծագործությունների ստեղծման և տարածման գործընթացի վրա պատշաճ ազդեցության, զանգվածային լրատվամիջոցների գործունեության կարգավորման համար, որի նպատակը երկրի մեջ հակահայկական գաղափարախոսության և բարոյախոսության թափանցումը կանխելն է¹⁰: Կարելի է ասել, որ իրավունքի գաղափարախոսական ֆունկցիան իրենից ներկայացնում է հայրենական պետության մշակութադաստիարակչական ֆունկցիայի իրավական ձևակերպումը:

Իսկ իրավունքի դաստիարակչական ֆունկցիան դաստիարակումն է իրավունքով, որն արդեն իր գոյության փաստով և հատկապես իրավական նախանշումների իրացման միջոցով, ընդունակ է դաստիարակչական ազդեցություն ունենալ հասարակության անդամների վրա: Թույլատրելով կամ արգելելով այս կամ այն գործողությունները՝ իրավունքը դաստիարակում է քաղաքացիներին իրենց կողմից իրենց իրավունքների և պարտականությունների ճիշտ ըմբռնման և իրականացման ոգով, ձևավորում է բարձր իրավագիտակցություն: Ընդ որում դաստիարակումը իրավունքով նշանակություն ունի իրավունքի և իրավական կարգավորման ոչ միայն գաղափարախոսական, այլև տնտեսական ու քաղաքական ֆունկցիայի իրացման դեպքում:

Այսպիսով՝ եթե իրավունքի գաղափարախոսական ֆունկցիայի էությունը կայանում է մարդկանց կյանքի հոգևոր ոլորտում (գիտություն, կրթություն, արվեստ և այլն) նորմերի օգնությամբ հասարակական հարաբերությունների կարգավորման մեջ, ապա դաստիարակչական ֆունկցիայի էությունը կայանում է իրավունքով հասարակական կյան-

քի բոլոր բնագավառների կարգավորման գործընթացում անձի գիտակցության վրա ներգործության մեջ: Դաստիարակչական ֆունկցիայի օբյեկտն անձի գիտակցությունն է և ամենից առաջ նրա իրավագիտակցությունը: Նշված ֆունկցիայի իրականացման ընթացքում ձևավորվում, զարգանում, ամրանում է ժողովրդավարական իրավագիտակցությունը, հասարակության անդամները դաստիարակվում են առաջավոր գաղափարների, հայացքների, համոզմունքների ոգով¹¹:

Փորձենք սահմանազատել մի կողմից իրավունքի դաստիարակչական, մյուս կողմից՝ իրավական կարգավորման ֆունկցիաները: Բնականաբար դրանք սերտորեն փոխկապակցված են միմյանց հետ: Դաստիարակումն իրավունքով ամբողջովին կարող է իրականացվել միայն նրա գործունեության պայմաններում: Իրավունքի դաստիարակչական ֆունկցիան և իրավական կարգավորման ֆունկցիան ունեն ընդհանուր, անմիջական և վերջնական խնդիրներ ու նպատակներ: Դրա հետ միասին դրանք տարբերվում են ծավալով: Խոսելով իրավական կարգավորման դաստիարակչական ֆունկցիայի մասին, անհրաժեշտ է պարզաբանել, որ այն իրացվում է ոչ միայն իրավունքի նորմերի միջոցով, այլև իրավական երևույթների ամբողջ համակարգով նորմատիվ և անհատական ակտերով, օրինակաւնությամբ և իրավակարգով, սուբյեկտիվ իրավունքներով և պարտականություններով և այլն:

Իրավական նորմերի դաստիարակչական դերի վերլուծությունը ենթադրում է կարգավորիչ և պահպանիչ նորմերի դաստիարակչական նշանակության ուսումնասիրությունը, դրանց օպտիմալ զուգորդումը առավելագույն դաստիարակչական արդյունքին հասնելու նպատակով: Իրավական կարգավորման դաստիարակչական ֆունկցիայի ուսումնասիրությունը կարող է իրականացվել այդ գործընթացի փուլերի հետ համապատասխան: Մասնավորապես լուրջ դաստիարակչական նշանակություն ունեն իրավաստեղծ գործընթացը, սուբյեկտիվ իրավունքների ձեռք բերումը, պարտականությունների ծագումը, դրանց իրացումը: Հատուկ կարևոր դեր է կատարում իրավական նորմերի կիրառման գործընթացը, պետության իրավապահ մարմինների գործունեությունը¹²:

Իրավական կարգավորման ֆունկցիաների կատեգորիան կարող է կիրառվել իրավունքի մոտ իմացական ֆունկցիայի գոյության մասին վիճարկելի հարցի լուծման համար: Այսպես՝ Ն.Ապիյանը, պահպանելով այն տեսակետը, որ իրավունքը հասարակական գիտակցության առանձնահատուկ ձև է, նշում է, որ իրավունքը, նրա նորմերը հասարակության զարգացման օրինաչափությունների մասին գիտելիքների կուտակման յուրահատուկ ձևն է: Այդ օրինաչափությունները ճանաչում է ոչ միայն գիտնականը, այլև նկարիչը, գրողը: Ճանաչում է այն նաև օրենսդիրը, ամրացնելով իր ճանաչողության արդյունքները կյանքի մասին որոշակի տեղեկատվություն կրող իրավական նորմերում¹³:

Իրավունքի իմացական դերն առավել վառ է արտահայտվում իրա-

վաստեղծ գործընթացում: Հետևաբար, համապատասխան ֆունկցիա ունի օրենսդիրը, այսինքն՝ այն հատուկ է իրավաստեղծ գործընթացին: Սակայն դրանով սահմանափակվելը դժվար թե արդարացի է: Հասարակական կյանքի օրենքների ճանաչումը իրականացվում է իրավական կարգավորման ամբողջ գործընթացի ընթացքում, այստեղ ոչ պակաս կարևոր նշանակություն ունի իրավունքի սուբյեկտների պրակտիկան: Արդարացի է Ս.Ա. Կոմարովի այն կարծիքը, թե պետությունը հասարակական հարաբերությունների իրավական կարգավորման միջոցով նպաստում է դրանց մշտական կատարելագործմանը: Իրավական ակտերում արտացոլվում է հասարակության կյանքում արդեն ձեռք բերված աստիճանը և դրա հետ միասին իրավունքն ուղղում է նրա զարգացումը՝ նպատակ ունենալով ձեռք բերել հաջորդ, ավելի բարձր աստիճանը¹⁴: Սակայն հետագա զարգացման ուղղությունը հնարավոր է կանխատեսել միայն ձեռք բերվածի պրակտիկայի ճանաչման հիման վրա: Այդպիսի գիտելիքն է իրավունքին հնարավորություն տալիս հանդես գալ որպես իրականության արտացոլման, առաջ անցնող ձև ե, իր մեջ պարունակել տեսության, կանխատեսման պահ¹⁵: Իրավական կարգավորումը կարող է արդյունավետ լինել միայն այն դեպքում, եթե այն հիմնված է հասարակական զարգացման օրինաչափությունների գիտական ճանաչման վրա¹⁶: Գնոսիոլոգիական ասպեկտն այս կամ այն չափով բնորոշ է ցանկացած հանրային-տնտեսական ֆորմացիայի իրավական կարգավորմանը, բայց ժողովրդավարական հասարակության պայմաններում, իսկ իրավական պետությունում հատկապես նրա դերը նշանակալիորեն մեծանում է:

Այսպիսով՝ իմացական ֆունկցիան պետք է առանձնացված լինի առաջին հերթին հենց իրավական կարգավորման նկատմամբ: Ինչ վերաբերում է իրավունքի նորմերին, ապա դրանց իմացական ֆունկցիան կրում է անուղղակի արտացոլված բնույթ: Դրանց մեջ են ամրանում ճանաչման արդյունքները, հասարակական կյանքի մասին որոշակի ինֆորմացիան, որը ձեռք է բերվել հասարակական պրակտիկայի իրականացման և, մասնավորապես, իրավական ներգործության գործընթացի ընթացքում: Նորմերն ինքնին անմիջական իմացական ֆունկցիա չեն կատարում¹⁷: Դա, ի դեպ, առանձին խորհրդային գիտնական-իրավաբաններին առիթ տվեց իրավունքի կարևորագույն իմացական ֆունկցիայի բացասման համար, ինչը, բնականաբար, չէր նպաստում այդ ֆենոմենի հետագա զարգացմանն ու կատարելագործմանը: ԽՍՀՄ փլուզման ու իրավունքի ու նրա հիմնական ֆունկցիաների ուսումնասիրման մոտեցումներից ազատագրվելու հետ գրականության մեջ իրադրությունը կտրուկ փոխվեց, ինչը, մասնավորապես իր արտացոլումը գտավ իրավական կարգավորման իմացական ֆունկցիան որպես անհրաժեշտ և կարևոր ընդունելու մեջ:

Կարևոր է նշել, որ իրավական կարգավորման ֆունկցիայի իրացումը ևս մեկ, իր հետ կապված, բայց չհամընկնող ֆունկցիայի գո-

յության անհրաժեշտություն է առաջացնում: Խոսքը գնում է իրավական կարգավորման ինֆորմատիվ (ինֆորմացիոն) ֆունկցիայի մասին, որը կարելի է անվանել նաև հակադարձ կապի ֆունկցիա: Հայտնի է, որ իրավունքի նորմերի օգնությամբ հասարակական հարաբերությունների կառավարումը վերաբերում է այնպիսի տեսակին, որը կոչվում է կառավարում հակադարձ կապի սկզբունքով: Հասարակական հարաբերությունների և իրավունքի նորմերի միջև հակադարձ կապի մեխանիզմի առկայությունը նշանակում է նաև իրավաբանական պրակտիկայով կուտակվող ինֆորմացիայի առկայությունը, որն այնուհետև փոխանցվում է օրենսդրին: Այդ ինֆորմացիայի իրաքը հնարավորություն է տալիս իրականացնել իրավական կարգավորման իմացական ֆունկցիան, ուսումնասիրել իրավունքի սոցիալական արդյունավետության, գոյություն ունեցող նորմերի գործունեության, դրանց փոխանցման կամ կատարելագործման անհրաժեշտության մասին հարցերը¹⁸:

Այսպիսով՝ իրավունքը և իրավական կարգավորումը օժտված են կարգավորիչ և պահպանիչ ֆունկցիաներով՝ տնտեսական, քաղաքական և գաղափարախոսական ֆունկցիաներով, ինչը որոշվում է հասարակական կյանքի համապատասխան ոլորտների առկայությամբ: Վերջապես իրավունքի կառավարչական (համասոցիալական) ֆունկցիան արտահայտվում է դաստիարակչական, իմացական և տեղեկատվական ֆունկցիաներում: Վերջինները պետք է առանձին դիտարկել ամբողջ իրավունքի և իրավական կարգավորման նկատմամբ:

Այնուամենայնիվ՝ իրավունքի և իրավական կարգավորման ֆունկցիաների համակարգն իր մեջ ներառում է նաև այլ ֆունկցիաներ: Ընդ որում՝ դրանց մի մասն առանձնացվում է նշված ֆունկցիաների ներսում կամ էլ գտնվում է դրանց սահմանագծին: Իմացական և տեղեկատվական ֆունկցիաների նման որոշ ֆունկցիաները բնութագրում են իրավունքի և իրավական կարգավորման դերն ամբողջապես որևէ երևույթի նկատմամբ: Դրանց կարելի է վերագրել, մասնավորապես, իրավունքի գնահատիչ ֆունկցիան հասարակական հարաբերությունների մասնակիցների կամքի նկատմամբ, սոցիալական կողմնորոշման և հասարակության մեջ անձի ադապտացիայի ֆունկցիան և այլն¹⁹:

Իրավունքի տնտեսական ֆունկցիան կարող է բնութագրվել շուկայական տնտեսության կարգավորման մեջ հայրենական իրավունքի դերի ուսումնասիրման կոնկրետ ուղղություններից կախված (օրինակ, շուկայական հարաբերությունների զարգացման իրավունքը և հարցերը, իրավունքը և տնտեսության կառավարումը, իրավունքը և գիտատեխնիկական առաջընթացը):

Ժամանակականից պայմաններում հատուկ նշանակություն ունի այն ուղղությունը, որը կապված է իրավունքի, որպես քաղաքացիական հասարակության անդամների միջև սոցիալական բարիքներ բաշխողի, դերի հետ: Ճիշտ է՝ դեռ քիչ գիտնականներ են կողմնակից

տվյալ ուղղությունը որպես ինքնուրույն ֆունկցիա ընդունել: Բայց, մեր կարծիքով, հետագայում իրավունքի այդ ֆունկցիայի յուրահատուկ բնույթի գաղափարը կդառնա համընդհանուր: Իրավական կարգավորման տնտեսական, քաղաքական, գաղափարախոսական ֆունկցիաների գործունեության ուսումնասիրումը թույլ կտա ապագայում հետևություն անել համապատասխանաբար տնտեսական, քաղաքական, և գաղափարախոսական ֆունկցիաների համակարգի գոյության մասին:

Այդպես՝ իրավական պետության մեջ իրավական կարգավորման քաղաքական ֆունկցիաների համակարգը կարող էր ներառել այնպիսի ֆունկցիաներ, ինչպիսին են հասարակության մեջ տարբեր սոցիալական խմբերի միջև ամրապնդումն ու զարգացումը, ազգային փոքրամասնությունների մերձեցումը և նրանց համագործակցության ամրապնդումը պետության մեջ, անձի ազատության պահպանությունը և այլն: Սակայն նշված հարցն առավել խորը ուսումնասիրության կարիք ունի իրավական կարգավորման ֆունկցիոնալ բնութագրության մասին կուտակվող նյութերի բազայի վրա: Մեծ ուշադրություն է պահանջում իրավունքի և իրավական կարգավորման ու հայրենական իրավունքի առանձին ճյուղերի ֆունկցիաների հարաբերակցության հիմնախնդիրը: Իրավաբանական գրականության մեջ արդեն կարծիք է արտահայտվել, որ այն որոշում է ընդհանուրի և հատուկի կապի ընդհանուր օրինաչափություններով²⁰:

Ավարտելով մեր խոսքը տվյալ հիմնահարցի շուրջ, ցանկություն է առաջանում մեկ անգամ ևս վերադառնալ մի քանի վերը նշված ֆունկցիաների «սահմանագծի» վրա որևէ երևույթի նկատմամբ իրավական կարգավորման ֆունկցիաների առանձնացման հնարավորության մասին հիշյալ հարցին: Այդպես, ազգաբնակչության աճի նկատմամբ իրավունքը բավականին էական դեր է խաղում: Տվյալ ֆունկցիան (եթե կարելի է այն ֆունկցիա անվանել) կրում է համակոմպլեքսային բնույթ, քանի որ այն իր մեջ է ներառում իրավունքի դերի վերլուծությունը քաղաքացիների բարօրության բարձրացման, բնակչության միգրացիայի կարգավորման, ինչը շատ կարևոր է մեզ համար մեր հասարակության զարգացման ժամանակակից փուլում, ընտանիքի և ամուսնության հարցերի կազմակերպման, մշակութա-դաստիարակչական այն միջոցների ձևավորման մեջ, որոնք երկրի բնակչության մշակութային մակարդակի բարձրացման համար ունեն առաջնակարգ նշանակություն:

1.Подробнее об этом см.: Общая теория государства и права. Академический курс в 2-х томах.2. Теория права. - Под ред. проф. М. Н. Марченко. - М.: Издательство "Зерцало", 1998, с. 231-236, 435-438.

2.См.:Гойман вания.. Право и системе нормативного регулирования .-В кн.:Н. Теория государства и права.Учебник - Под ред. проф. В.В. Лазарева.-"Право и законы",2001, с.115-116; Дминтрук В И. Теория государства и права.Учебное пособие - М.:ООО "Новое знание",2002,с.58-59,60,70,124;Григонис Э.П. Теория государства и права. Курс лекций. -Санкт-Петербург.Москва-Харьков-Минск:"Питер", 2002,с.109,182-184,186-188,190-192.

3.См.:Керимов Д.А.Филосовские проблемы права.- М.: "Мысль",1972,с.177; Его же: Методология права (предмет, функции, проблемы философии права).-М.: "АвантаЮ",2000,с.129-131,145-147,149-151;Алексеев С.С. Философия права.-М.: Издательство "Норма",1997,с.35-36,39-41,47-50.

4.См.:Спитидонов Л.И. Теория государства и права. Учебник.- М.:Издательская группа "Проспект",1996,с.103.

5.Радько Т.В. Понятие функций права. - В кн.: " Теория государства и права ".-Под ред проф. В.В. Лазарев. -М.: "Право и закон",2001,с.131

6.Хропанюк В.Н. . Теория государства и права .- В кн.: " Теория государства и права",Под.ред.проф. Стрекозова В.Г.- М.: "Интерстиль",2000,с.219.

7.Զ. Հակոբյան.Ժամանակակից իրավունքի գործառնությունները: Ապիյան Ն.Ա.,Սաֆարյան Գ.Հ.,Հակոբյան Զ.Հ. Պետության և իրավունքի տեսության հիմնահարցեր գրքում: -ԵՊՀ-ի հրատարակչություն,2001 էջ 98.

8. Զ. Հակոբյան.Ժամանակակից իրավունքի գործառնությունները:Ապիյան Ն.Ա.,Սաֆարյան Գ.Հ.,Հակոբյան Զ.Հ. Պետության և իրավունքի տեսության հիմնահարցեր գրքում: -ԵՊՀ-ի հրատարակչություն, 2001 էջ 110,114.

9.См.: Хропанюк В.Н. Теория государства и права(2-е издание, дополненное, исправленное). - Под.ред. профессоров Стрекозова В.Г.,с.20; Апиян Н.А., Апиян С.Н. Правосознание, правовое воспитание, правовая культураю - Ереван:изд-во ЕГУ,2001,с.84-86,90-92,93-95.

10. См.:Товмасян М.А. Совершенствование средств массовой информации по освещению деятельности правоохранительных органов - один из основных путей укрепления правопорядка. - "Свободник научных статей".- Товар,1997,N2,с.288-289,290-092,296-298.

11. Подробнее об этом см.: Апиян Н.А., Апиян С.Н. Правосознание, правовое воспитание, правовая культураю - Ереван:изд-во ЕГУ,2001,с.47-71.

12. Այդ մասին տես՝ Դիլբանդյան Ս. ՀՀ դատարանակազմությունը և իրավապահպան մարմինները:Ռեսուսնական ձեռնարկ իրավաբանական

ԲՈՒՀ-ի համար:-Երևան "Տիգրան Մեծ" հրատարակչություն, 2000, էջ.105-127:

13.См.: Апиян Н.А. Платон мне друг, но истина дороже!- "Голос Армении ",1993,23февраля.

14. Подробнее об этом см.: Комаров С.А. Механизм правового воздействия . -В кн.: "Общая теория государства и права.Академический курс в 2-х томах. Том 2. Теория права.- Под ред. профессора М. Н. Марченко. - М.: Издательство "Зерцало", 1998, с.434-444.

15. Подробнее об этом см.: Керимов Д.А. Методология права (предмет, функции, проблемы философии права), с.127-137, 277-291; Алексеев С.С. Философия права, с. 100-147, 272-275.

16. Подробнее об этом см.:Григонис Э.П. Теория государства и права. Курс лекций.-Санкт-Петербург. Москва-Харьков-Минск: "Питер", 2002, с.182-192

17.См.:Красавчиков О.А. Советская наука гражданского права.- "Ученые труды Свердловского юридического института". Т.6 — Свердловск, 1961. С.35

18. См.Хропанюк В.Н. Теория государства и права -2-е издание ,дополненное, исправленное) — Под ред. профессора Стрекозова В.Т.С.246-250

19. Подробнее об этом см.: Զ. Հակոբյան.Ժամանակակից իրավունքի գործառույթները: Ապիյան Ն.Ա.,Սաֆարյան Գ.Հ.,Հակոբյան Զ.Հ. Պետության և իրավունքի տեսության հիմնահարցեր գրքում:-ԵՊՀ-ի հրատարակչություն, 2001 էջ:

20. Подробнее об этом см.: Керимов Д.А. Методология права /предмет, функции, проблемы философии права/ с. 201-2013.

РЕЗЮМЕ

Татевик Геворгян

Об обособлении функций права и правового регулирования

Рассмотрев данную тему, мы пришли к выводу, что право и правовое регулирование наделены регулятивными и защитными функциями (экономические, политические и идеологические). Следует отметить, что социальная функция права выражается в воспитательной и информационной функциях.

SUMMARY

Tatevik Gevorgyan

About Demarcation of Law and Legal Regulation Functions

Having studied the demarcation of law and regulation functions we came to the conclusion that law and legal regulation are endowed with regulatory and protective functions (economic, political and ideological). It should also be noted that the management function of law is expressed in the educational and informational functions.